

ט"ו בחשוון, תשע"ט, 24.10.2018

גיליון מס' 632

פרשת וירא

סיפורה של האישה הגדולה מההפטרה

מאת גילי זיוון, סנד

סיפורה של השונמית ("אִשָּׁה גְדוֹלָה") המסופר בהפטרת פרשת "וירא" (מלכים ב', ד), הוא שיעור חשוב לחיים ותמונת מראה מהופכת לסיפור העקדה. כמו אברהם, גם האישה משונם מקבלת ילד במתנה לעת זקנת אִשָּׁה, אלא שבניגוד לסיפור העקדה, השונמית שלא ביקשה בן, נלחמת על חייו בכל הדרכים העומדות לפניה. האם ביקשו חז"ל בצרפם את סיפור השונמית לשבת "וירא" לראות בסיפור זה תשובה לסיפור העקדה? אולי. על כל פנים, נדמה לי שיש מסר נוסף הנוגע לדמותו של אלישע הנביא.

אלישע איש הא-לוהים אסיר תודה לאשה משונם על כל אשר עשתה למענו, והוא מבקש לגמול לה. גחזי מציע לה בשם אלישע "קשרים" שיפתחו בפניה את דלתות הממשל ויעניקו לה פרוטקציה אך היא, שלא סתם כינה אותה הכתוב "גדולה", מחייכת למשמע ההצעה ומסרבת - "בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִכִּי יִשְׁבֶּת". אלישע מתקשה להישאר חייב וגחזי מזדרז לציין "אֲבָל בֵּן אֵין לָהּ וְאִשָּׁה זָקֵן". אלישע מתייחס לעובדת עקרותה כמוצא שלל רב וכשזו עומדת בפתח הוא מבשר לה: "לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חַיָּה אֶתִּי {אֶת} חֲבֻקָת בֵּן! והיא שלא בקשה דבר, ומן הסתם כבר הפסיקה להשתוקק לבן, עומדת לפני בשורה שלא פיללה לה! ואכן תגובתה המידית: "אֵל תִּכְבֵּז בְּשִׁפְחָתְךָ" מעידה על המקום הנפשי בו היא נמצאת, השלמה עם הבית הריק ופיצוי באמהות שאינה בהכרח ביולוגית – אימוץ איש הא-לוהים כבן בית, ובוודאי בפעולות דומות בקרב בני קהילתה, כדבריה "בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִכִּי יִשְׁבֶּת". האישה הגדולה הזו מלמדת אותנו בהקשר זה את **סוד ההשלמה**. את ההבנה המפוכחת כי יש רגעים בהם צריך אדם להכיר במגבלותיו האישיות והסביבתיות ולנתב את כוחותיו להשיג את מה שאפשר. לא פעם ההכרה במה שלא ניתן לשנות חשובה לא פחות מההכרה באתגרים הניתנים למימוש.

הקרבה הלשונית בין סיפור הולדת יצחק לסיפור הולדת בן השונמית מצביעה על יוהרתו של אלישע. בבראשית אנו קוראים: וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלַיךְ כָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה בֵן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ... וְאֲבָרְכֶם וְשָׂרָה זָקֵנָה בְּאִים בְּיָמִים חָדְלָה לְהִיטֵת לְשָׂרָה אֲרַח כְּנָשִׁים: וְתִצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרַי בְּלִתי הִיתָה לִי עֲדָנָה וְאֲדַנִּי זָקֵן: וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֲבָרְכֶם לְמָה זֶה צִחֻקָה שָׂרָה... הֲיִפְלֵא מֵה' דָּבָר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלַיךְ כָּעֵת חַיָּה וְלְשָׂרָה בֵּן (יח, י-יד). ובהמשך: וה' פָּקַד אֶת שָׂרָה כְּאֲשֶׁר אָמַר וַעֲשֵׂה ה' לְשָׂרָה כְּאֲשֶׁר דָּבָר: וַתֵּהָרֵם וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאֲבָרְכָם בֵּן לְזָקֵנָה לְמוֹעֵד אֲשֶׁר דָּבָר אֶתוֹ א-לֵהִים (כא, א-ב). ניכר כי בסיפור אלישע והשונמית הגיבור הראשי, א-לוהים, לא נזכר אף לא ברמז. אלישע עסוק בהפגנת כוחו העל-אנושי, הוא המחולל את נס הפיריון "כָּעֵת חַיָּה אֲשֶׁר דָּבָר אֵלַיךְ אֲלִישַׁע" (שם, יז)

בדיוק כשנדמה כי השגרה המבורכת השכיחה לחלוטין את החששות הכבדים שליוו את ההיריון, מתרחש המהפך. כאב ראש שגרתי הופך לטרגדיה. הילד נישא בזרועות אחד הפועלים ישר אל אמו, אך ניסיונותיה להצילו לא מועילים. בנקודה זו היא מפנה את מבטה אל איש הא-לוהים ומגייסת את כל האמצעים העומדים לרשותה

ויוצאת לתבוע את אשר נלקח ממנה. מעשיותה ניכרת בכל מעשיה. האשה הגדולה, שמשרתים רבים עומדים הכן להוראותיה, "מקלקלת את השורה" וחובשת את האתון בעצמה כאברהם שמיהר לקיים את צו האל לעקוד את בנו על הר המורה, אך היא בהיפוך מאברהם, יוצאת למסע הצלה והחייה. גם היא ממהרת, עולה אל ההר, גם היא נחושה באמונתה, אלא שפניה אל החיים ואל המשפחה. היא ניגשת ישירות לאיש הא-לוהים תופשת ברגליו וכביכול מבקשת להעתיקו מההר הנישא והגבוה ולהורידו אל ביתה בשונם. היא תובעת את אחריותו למעשיו. כשעוזרו של הנביא איננו מבין את הסיטואציה שלפניו. "וַיִּגֶשׁ גִּיחֲזִי לְהַדְפָּה". איש הא-לוהים עוצרו ומגלה לו, לה ולנו כי גם הוא לא מבין מה קרה: "וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הַרְפָּה לָּהּ כִּי נִפְשָׁה מְרָה לָּהּ וְהָ הָעֲלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הֲגִיד לִי". עתה, נוכח חווית אי-הידיעה, מזכיר אלישע לראשונה בסיפור את הא-לוהים. אלישע מבין כי עליו לעשות מעשה למען הצלת הילד, אך עדיין אינו מבין כי תפילתו אל הא-לוהים והודאה במוגבלותו האנושית עשויים להציל את הילד. הוא מסתפק בשליחת גיחזי אך האשה נשבעת בשם א-לוהים ובחיי אלישע כי לא תרד מן ההר, אלא אם כן אלישע הולך עמה. נחישותה פועלת כמטה קסם. לא עוד איש הא-לוהים המורם מעם מוביל את המהלכים, אלא השונמית מובילה והוא אחריה במורד השביל היורד מההר, כתלמיד אחרי מורתו. "הקסם" לא עובד ב"שלת רחוק". למרות כל הרקורד המרשים אלישע הוא בסופו של סיפור אדם, בשר ודם. אין הוא יודע-כל ואין הוא כל-יכול. לפיכך ברגע אינטימי זה כשאלישע נמצא בחדרו הסגור עם הילד המת אנו קוראים: "וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'".

דומה, כי המספר המקראי מתאר בפרוטרוט את פעולותיו של אלישע לא רק כדי להגיד לנו שהוא התאמץ להחיות את הילד וכי הדברים לא התרחשו בקלות כמו שקרה עד עתה, אלא כדי להגיד לנו שלשבריר שנייה התקיימה זהות בין הילד המת המושכב במיטת איש הא-לוהים לבין איש הא-לוהים עצמו. "וַיִּשְׁכַּב עַל הַיֶּלֶד וַיִּשָּׂם פִּיו עַל פִּיו וַיְעִינֵוּ עַל עֵינָיו וַכִּפּוּ עַל כַּפָּיו". לרגע אחד אולי הרגיש אלישע כמו ילד חסר אונים הנזקק לעזרת מי שגדול ממנו. המסע הארוך והקשה להחייאת הילד הוא גם מסעו של אלישע לנבכי נפשו: לגילוי כוחו כשליח האל, כמו גם לגילוי חולשתו כבן אנוש.

סיפורה של השונמית מלמד אותנו, שני לקחים מנוגדים ומשלימים כאחד: אנו למדים שכוח פירושו, לפעמים, הכרה בחולשותינו, בסופיותנו ובמגבלותינו כבני אדם. ובמקביל, סיפורה של השונמית מלמד אותנו כי כוח פירושו לא לוותר כל עוד ניתן לשנות.

ד"ר גילי זיוון אם לחמישה וסבתא פעילה. חברת קיבוץ סעד. מתמחה במקרא ובפילוסופיה יהודית. ספרה "דת ללא אשליה" עוסק במתח שבין הגות יהודית אורתודוקסית לבין הלכי הרוח הפוסט-מודרניים. מלמדת ומנחה במרכז יעקב הרצוג ובמכון מנדל למנהיגות חינוכית, הוקרת תהליכים בציונות הדתית ומציירת.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [subscribe](#) בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב [unsubscribe](#) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il